

Üniversite Özerkliğine Yapılan Son Müdahale Hakkında

Cumhuriyet Bayramında, Olağanüstü Hal koşullarında çıkarılan 676 sayılı KHK ile devlet üniversitelerinin rektörlerinin YÖK tarafından belirlenen 3 aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanması, vakıf üniversitelerinin rektörlerinin de mütevelli heyetinin önerdiği adayların YÖK onayından geçtikten sonra yine Cumhurbaşkanı tarafından atanması sistemi getirilmiştir.

Bu adım üniversitelerde özerkliğin büyük ölçüde ortadan kaldırılması demektir. Üniversite özerkliği her üniversitenin kendi araştırma ve eğitim politikalarını, topluma yapacağı katkıları kendi gelenekleri ve imkânları çerçevesinde değerlendirmesi demektir. Üniversiteler yaratıcı düşünce ve araştırmanın yapıldığı yerler olmalıdır. Özerklik soyut bir süs değil, bir ülkenin bilim ve teknoloji üretebilmesi, toplumsal ekonomik gelişmesini ve elbette demokrasiyi yeni fikirlerle yürütebilmesi için şarttır.

Açıktır ki esas mesele rektörün öğretim üyelerince seçim yoluyla veya mütevelli heyetinin seçimiyle gelmesi değildir. Esas mesele her üniversitenin kendi rektörünü bulmakta söz sahibi olup olmayacağıdır. Üniversitenin kendi organları tarafından, kendi usul ve geleneklerine göre bir değerlendirme ve arayışla uygun rektörün bulunması yerine rektör tayininin dışardan, merkezden ve sonuçta tek kişinin takdiri ile yapılması hiyerarşik düzen içinde üniversitenin de özerkliğini kaybetmesi demektir.

Üniversitelerde araştırma ve eğitimin yaratıcı, yeni fikirler üretebilen bir ortamda gerçekleşmesi için liyakat, özgürlük ve dürüstlük esas ilkelere dayanır. Bir ülkenin en uzman yetişmiş insan gücü önce işini iyi yapmak, aklını ve iradesini dürüstçe kullanmak kültürü ile yetişmelidir. Bunun için üniversitenin bilim değerlerine saygı gösteren bir kurumsal kültürü olmalıdır. Her üniversite, araştırma ve eğitimde önceliklerine göre nasıl yönetileceğine ve kimlerin bunu en iyi yapacağına, kendi gelenekleri ve kendi yöntemleri çerçevesinde karar verebilmelidir.

Sağlam gelenekleri olmayan üniversiteler elbette araştırma ve eğitim için iyi olanı değil kliklerin, hiziplerin ve cemaatlerin adaylarını seçmiş olabilirler. Ancak bu örnekler bütün üniversitelerin yöneticilerini seçmemeleri gerektiğini göstermez. Liyakat ilkesine dayanmayan seçimlerin kötü sonuç vereceğini gösterir. Sağlam geleneği olan üniversiteler kendi yöneticilerini isabetle belirlemiş ve bu sayede saygın ve verimli kurumlar olarak gelişmelerini sürdürmüşlerdir.

Oysa idari otorite tarafından, kurumun dışından ve uzağından, sonunda tek kişinin iradesi ile yapılan atamalar *bütün* kurumlarda *kesinlikle* tahribata yol açar. Bundan en çok ülkenin en gelişmiş kurumları, bu üniversitelerin insan yetiştirme kapasiteleri ve elbette sonunda ülke zarar görür. Çünkü merkezi otorite, kurumları ve kişileri değerlendiremez, onları tanımaz ya da kendi siyasi tercihlerine göre kendisine itaat edecekleri seçme riskini taşır. Bunların da üniversite ve akademik hayat için en iyiler olmadığını tarih göstermiştir.

Merkezî otoritenin, çoğunluğun rızasına dayansa dahi, kurumların her işini nasıl yapacaklarına, hele de üniversite gibi uzmanlığın en üst düzeyde olduğu bilim kurumlarında, karar vermesi toplumların, ekonomi ve teknolojinin böylesine hızlı geliştiği bir dünyada ülkeyi tek kişinin yanılmazlığına emanet etmektir. Bu da demokrasiye ve akla aykırıdır. Tarihteki bütün örneklerin gösterdiği gibi kurumların bu şekilde tahribinden sonunda bütün ülke ve halk zarar görür.

Diğer yandan bu kararın alınış şekli de Türkiye’de geçerli hukuki rejime aykırıdır. Olağanüstü hale ilişkin Anayasanın 121. maddesine göre “Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, **olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda**, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlanır **ve aynı gün** Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.”

Üniversitelerde rektörün nasıl, kim tarafından görevlendirileceğinin şimdiki “**olağanüstü halin gerekli kıldığı konulardan**” olduğunu gösteren bir olgu veya kanıt yoktur. Kaldı ki olağanüstü hal koşulları ile ilgisi bulunmayan bu konu daha yeni TBMM’de bir yasa önergesi olarak görüşülmüştür. 18 Ağustos 2016 da, “Yüksek Öğretim Kanunu’nun Rektör Seçimlerine İlişkin Hükümlerinin Değiştirilmesine İlişkin Önerge” olarak şimdiki KHK 676’nın öngördüğü biçimde üniversite özerkliğine çok ciddi bir müdahale girişimi TBMM’de tartışılmış ve önerge tepkiler üzerine geri çekilmiştir. Ayrıntılı bir değerlendirme Bilim Akademisinin 3 Ekim 2016 tarihli [2015-2016 Akademik Özgürlükler Raporunda sunulmuştur](#).

Kısacası, üniversite özerkliği gibi Türkiye’nin refahı ve demokrasisi için hayati bir konuda, TBMM’de daha yeni tartışılmış bir önerge, olağanüstü hal sebepleri ile ilgisi olmadığı halde olağanüstü hal koşullarında bir kanun hükmünde kararname ile uygulamaya konmaktadır.

12 Eylül 1980 darbesi düzenlemelerinin de ötesine giden bu makûs kararın Cumhuriyetin yıldönümünde meclisin iradesini de yok sayan bir Kanun Hükmünde Kararname ile çıkarılmasını hem özerkliğin hem de temsili demokrasinin bir kez daha örselenmesi açısından kaygı ile karşılıyoruz.

Bilim Akademisi Yönetim Kurulu

31 Ekim 2016